

2.8 Programma 8 Duurzaamheid

Taakvelden

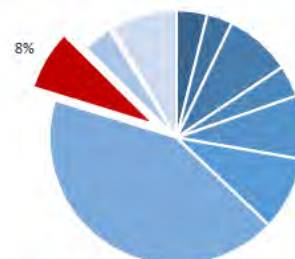
Riolering

Afval

Milieubeheer

Begraafplaatsen en crematoria

Lasten (100% = totale rekening)

2.8.1 Wat hebben we bereikt met het programma Duurzaamheid?

Doel

Gorinchem is een schone, duurzame en leefbare stad.

Het coalitieakkoord

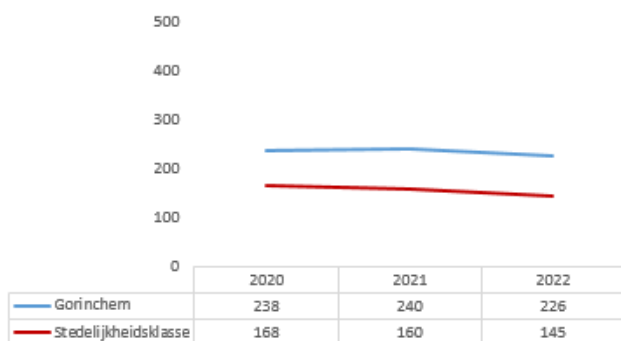
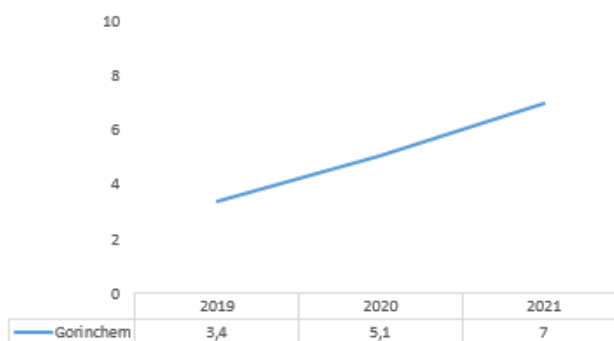
Het is voor de toekomst van ons allemaal heel belangrijk dat we Gorinchem verduurzamen. De verantwoordelijkheid voor de energietransitie nemen we serieus. En de ideale keuze daarin bestaat niet. Om draagvlak te houden, is het belangrijk dat we - naast goed te communiceren en participeren - de lasten en lusten eerlijk verdelen. En dat we de mogelijke negatieve invloed op het leven van inwoners zo klein mogelijk houden. We moeten leren leven met een veranderend klimaat en de gevolgen daarvan. Op het gebied van klimaatadaptatie en waterveiligheid is dan ook veel te doen. Dit alles vraagt voor de komende jaren veel inzet van de gemeente. En ook inspanning van organisaties, bedrijven en inwoners. Het vraagt dat we als samenleving en overheid niet in beperkingen denken, maar in mogelijkheden. En samen aan de slag gaan. Zodat er begin 2026 zichtbare stappen zijn gezet in het besparen van energie, het verminderen van onze CO₂ uitstoot, het terugdringen van water- en hitteoverlast bij extreem weer en het versterken van biodiversiteit.

Vastgesteld beleid

Beleidskader	Vastgesteld door de raad in
Beleidsplan Duurzaamheid	2017
Gemeentelijk Rioleringsplan 2021-2025	2020
Afval- en Grondstoffenbeleid	2021
RES 1.0	2021
Transitievisie Warmte	2021

Maatschappelijke effecten

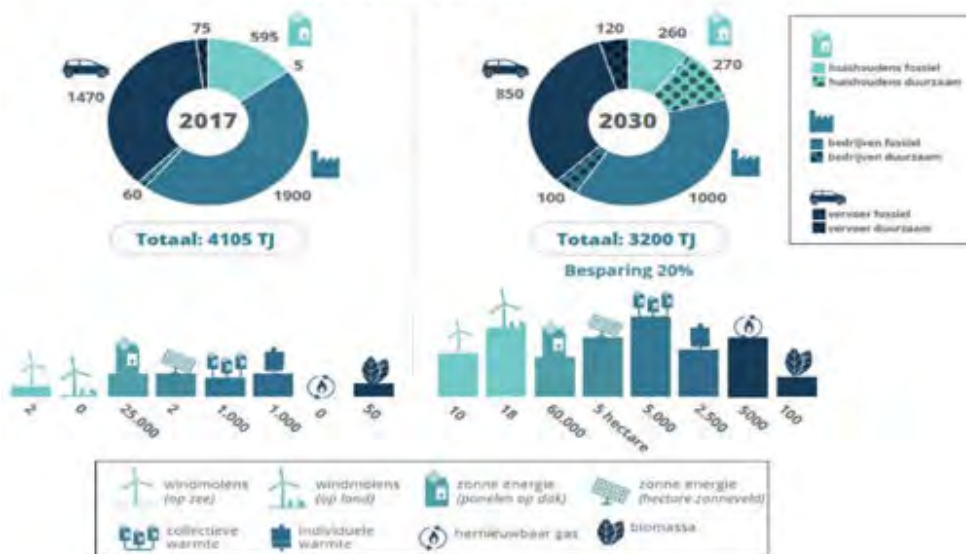
Indicator	B/F	Gerealiseerd	Soort
Omvang huishoudelijk restafval	B	De hoeveelheid niet gescheiden ingezameld huishoudelijk afval in kg per inwoner	186
Hernieuwbare elektriciteit	B	% Hernieuwbare elektriciteit van totaal verbruikte elektriciteit	PI

Omvang huishoudelijk restafval

Hernieuwbare elektriciteit

Indicator	Streefwaarde 2023	Hebben we dit bereikt?
Huishoudelijke restafval	196	Een forse daling ten opzichte van 2021 (221 kg) en 2022 (208 kg), ongetwijfeld door invoering diftar/afsluiting ondergrondse containers (geen afvaltoerisme en conctradten ondernemers).
Hernieuwbare elektriciteit	0,32 TWh in 2023	De officiële cijfers van de klimaatmonitor over 2023 zijn nog niet bekend. De meest actuele cijfers zijn van 2022 en toen hebben we volgens de klimaatmonitor 0,022 TWh opgewekt (80 TJ).

Van Fossiele energie naar Duurzame energie in Gorinchem

jaarverbruik in Terajoule

2.8.2 Wat hebben we daarvoor gedaan?

Prioriteiten en aandachtspunten

Onderwerp	Toelichting concrete voornemens
Actualisatie RES Alblasserwaard	Begin 2023 hebben we een bestuurlijke overeenkomst getekend met de gemeente Molenlanden, provincie Zuid-Holland, waterschap Rivierenland en het Rijk. In de overeenkomst staat dat we in 2023 op zoek gaan naar reële en haalbare alternatieve windenergielocaties voor Avelingen in het kader van de Regionale Energiestrategie (RES). Hiervoor hebben de raden van Gorinchem en Molenlanden gezamenlijke uitgangspunten vastgesteld in mei 2023. Op basis van de uitgangspunten, technisch onderzoek en een bewonersenquête zijn 6 shortlistlocaties voorgesteld. In november 2023 heeft de gemeenteraad deze vastgesteld en ingestemd met het vervolg om te komen tot definitieve locaties. In Molenlanden is op 23 januari 2024 een zelfde raadsbesluit genomen.
Verduurzaming gemeentelijk vastgoed	In het werkprogramma verduurzaming gemeentelijk vastgoed is een verdiepingsslag gemaakt voor de verduurzaming van negen gemeentelijke panden. Voor deze geselecteerde panden (bijvoorbeeld die met het grootste energiegebruik) is een meerjarig werkplan opgesteld met concrete acties voor energiebesparing en CO ₂ -reductie. Waar mogelijk koppelen we CO ₂ -besparende maatregelen aan natuurlijke momenten. De uitkomst van dit werkprogramma is in het voorjaar van 2023 voorgelegd aan de gemeenteraad. De financiële vertaling is verwerkt in de Perspectiefnota 2024. Vanaf 2024 worden de eerste panden uit het werkprogramma verduurzaamd.
Versnellen verduurzaming woningen	In 2023 is het programma Energietransitie woningen uitgewerkt. Het programma biedt ondersteuning aan alle inwoners. Een belangrijk onderdeel binnen het programma is de klantreis voor inwoners van Gorinchem. De klantreis beschrijft de stappen die een bewoner doorloopt in het nemen van energiebesparende en verduurzamingsmaatregelen. Om te stimuleren dat bewoners hier mee aan de slag gaan, bieden we vanuit de gemeente maatwerk ondersteuning bij de verschillende stappen. Binnen het programma onderscheiden we de volgende doelgroepen: Huurders Poort6, Huurders particulier & organisaties, Woningeigenaren en VvE's. Met de voorgestelde aanpak sturen we aan op een consistent en uitvoerbaar beleid. Begin 2024 starten we daadwerkelijk met het programma.
Laadpalen; Actualiseren en verruimen huidige beleid	Eind 2023 is de Gorcumse omgevingsvisie 2050 vastgesteld. Deze visie geeft richting en vormt de leidraad voor alle ontwikkelingen van onze stad tot het jaar 2050. Alle relevante plannen en ambities voor de fysieke leefomgeving worden nu en/of zijn al herzien en aan deze visie gekoppeld. Vanuit dit proces zijn we ook gestart met het opstellen van een nieuwe laadagenda (visie voor de Gorcumse laadinfrastructuur/ laadpalenbeleid). Door personele wisselingen is er vertraging opgetreden. We verwachten dit in kwartaal 1 en/of 2 van 2024 gereed te hebben.
Klimaatadaptatie. Ontwikkeling van een Lokale Adaptatie Strategie	In 2023 is de lokale klimaatadaptatiestrategie vastgesteld. Dit is inclusief actieagenda met vijf pijlers waarin concrete vervolgstappen en acties zijn opgenomen waar we als eerste gaan werken aan een klimaatbestendige en groene stad. Hierin zijn acties opgenomen om klimaatadaptatief en natuurinclusief handelen 1). te reguleren en borgen binnen de eigen organisatie, en 2). te stimuleren en faciliteren bij inwoners, ondernemers en andere belanghebbenden in de stad. Deze laatste actie is uitgewerkt in een communicatie- en participatie aanpak. Daarnaast werken wij de gemeente Gorinchem in regionaal verband samen aan een klimaatbestendige en natuurinclusieve

Onderwerp	Toelichting concrete voornemens
	<p>regio via de uitvoeringsagenda van de Regionale klimaatadaptatiestrategie (RAS). In 2023 is met de RAS-regio een aanvraag ingediend bij het Rijk voor de Rijksimpulsgelden. Deze aanvraag is goedgekeurd, waardoor wij een bedrag van € 368.303 (inclusief BTW) hebben ontvangen voor het versnellen van klimaatadaptatieve maatregelen binnen 11 concrete projecten in de stad. Deze projecten moeten uiterlijk in 2027 zijn gerealiseerd. Een voortzetting van de groene daken subsidie loopt via Waterschap Rivierenland, waar tot en met 2027 een subsidie beschikbaar is voor vergroeningsmaatregelen waaronder groene daken.</p>

Reguliere taken

Onderwerp	Toelichting reguliere taken
Riolering	<p>We streven naar een schone leefomgeving. Om de kwaliteit van de riolering te behouden, werken we met renovatieplannen voor de riolering en voor de rioolgemalen. Door te renoveren kunnen we het rioolstelsel langer in stand houden. Daarnaast hebben we de riolering geïnspecteerd. De geïnspecteerde riolering verkeert overwegend in goede staat.</p>
Milieubeleid	<p>Ook in 2023 voerden we samen met de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (OZHZ) de wettelijke en adviestaken gericht op het milieu uit. Naast inspecties op milieu voerde de OZHZ ook inspecties op energiebesparing bij bedrijven uit. In 2023 is er een controle geweest op welke bedrijven een plicht hebben om hun energiegebruik wettelijk te rapporteren en te melden. Daarnaast hebben we samen met de OZHZ ons voorbereid op de Omgevingswet. Er zijn werkafspraken gemaakt, er zijn periodiek ketentests uitgevoerd met het Digitaal Stelsel Omgevingswet en het mandaatbesluit is geactualiseerd. Ook heeft de OZHZ ons inhoudelijk bijgestaan bij enkele ruimtelijke plannen, zoals de ontwikkelingen Arkelsedijk, Linge Horst, Wellantcollege en Gildenweg 64-68.</p> <p>De werkzaamheden zijn in goede samenwerking, naar tevredenheid en binnen budget uitgevoerd.</p>
Transitievisie Warmte	<p>Binnen het Programma Energietransitie woningen is de Transitievisie Warmte (TVW) verankerd en krijgt het vorm. Enerzijds door in te zetten op een brede algemene aanpak voor de stad maar anderzijds specifiek met wijkuitvoeringsprogramma's. In 2023 zijn we met het eerste wijkuitvoeringsprogramma aan de slag gegaan in de Gildewijk. Een onderdeel dat duidelijk zichtbaar geworden is in de wijk, is de aanleg van een duurzaam warmtenet. Inmiddels zijn circa 500 woningen hierop aangesloten. Vanuit een burgerinitiatief Gorkum Aardgasvrij van de Natuur en Milieufederatie in samenwerking met de Energiecoöperatie de Knotwilg is in 2023 een initiatief gestart om inwoners van Laag Dalem-Zuid (de Dalemse Donken) te ondersteunen in de energietransitie. Daarnaast hebben we akkoord gegeven voor de fase 2 van het warmtenet.</p>
Afval- en Grondstoffenbeleid 2021-2025	<p>In het verlengde van het op 24 juni 2021 vastgestelde Afval- en Grondstoffenbeleid zijn in het voorjaar van 2023 alle ondergrondse containers in Gorinchem afgesloten en slechts te openen met een afvalpas. Hiermee werd de proefperiode gestart om de kinderziekten op te lossen, maar ook om direct het bedrijfsafval en het afvaltoerisme te voorkomen. De eerste voorzichtige positieve effecten van minder restafval in de ondergrondse containers zijn te merken. Met de invoering per 1 januari 2024 van het</p>

Onderwerp	Toelichting reguliere taken
	zogenaamde DIFTAR-tarief is de volgende stap gezet naar het streven van maximaal 100 kilo restafval per inwoner.
Klimaatadaptatie	De in 2023 vastgestelde lokale klimaatadaptatiestrategie (LAS) presenteert een visie voor klimaatbestendig Gorinchem in 2050. Deze strategie laat de uitdagingen zien waar we in Gorinchem voor staan en geeft richting aan het klimaatbestendig, natuurinclusief en weerbaar inrichten van onze stad. Hierbij richten we ons op het verminderen van hittestress, regenwateroverlast, overstromingen, droogte, bodemdaling en biodiversiteit. In de periode 2023 – 2027 gaan we aan de slag met concrete projecten en vervolgstappen uit de actieagenda uit de LAS, zodat er in 2027 zichtbare stappen zijn genomen richting een klimaatbestendig en groene stad. Daarnaast blijven we doorgaan met reeds ingezette acties en quick wins, zoals het vergroenen van parkeerplaatsen.
Biodiversiteit	<p>In 2023 is er binnen de gemeente en met onze vrijwillige stadsecoloog nauw samengewerkt om de huidige biodiversiteit te behouden en te versterken. Via het plan 'de juiste boom op de juiste plek' wil de gemeente Gorinchem jaarlijks 1% meer bomen realiseren. Hiervoor is een bedrag van € 80.000 euro toegekend. Er is een locatie gevonden en een ontwerp gemaakt voor aanleg van een derde tiny forest. Biodiversiteit en vergroening hebben een prominente rol gekregen in de lokale klimaatadaptatiestrategie, waarin is vastgesteld dat de stad in 2050 radicaal groener en biodiverser is geworden. Onderzoek naar het effect van klimaatverandering op kwetsbare groepen waaronder dieren is opgenomen in de actieagenda van de lokale klimaatadaptatiestrategie.</p> <p>In de Gildenwijk is er in 2023 gewerkt aan een Soorten Management Plan (SMP) om hiermee een gebiedsgerichte ontheffing te verkrijgen om enerzijds de kwetsbare diersoorten (Gierzwaluw, huismus en vleermuis) te beschermen en anderzijds te kunnen werken aan de verduurzaming van woningen door renovatie en isolatie. Eind 2023 is de ontheffing aangevraagd bij de omgevingsdienst.</p>
Energiebesparing	<p>In 2023 is er fors ingezet om mensen met energiearmoede te ondersteunen. Vanuit een gehouden aanbesteding is het regionaal energieloket opnieuw geselecteerd voor de duurzame loketfunctie van de gemeente. De Woon duurzaam adviseur gaat de energiecoaches en energieadviseurs leveren en aansturen. Hierbij maken ze ook gebruik van regionale energiecoaches vanuit Stichting het nieuwe Wonen. Binnen het programma Energietransitie woningen werken we intensief samen met genoemde organisaties, (maar ook breder met de andere partners binnen en buiten de stad), om inwoners daadwerkelijk verder te helpen in de verlaging van hun energiekosten, energiebesparing en de verduurzaming van hun woning.</p> <p>Samen met OZHZ zijn bij bedrijven energiecontroles uitgevoerd, koplopergesprekken zijn er niet geweest in verband met beperkt beschikbare capaciteit.</p>
Toegankelijkheid van openbare ruimte en gebouwen	In 2023 zijn de toiletten van het Gorcums Museum gerenoveerd. Daarbij is tevens het invalidetoilet gerenoveerd. Dit toilet is nu tijdens openingstijden van het Museum en het Musuemcafé openbaar toegankelijk. Daarmee is een bijdrage geleverd aan een toegankelijke en inclusieve stad en een onderdeel uitgevoerd vanuit het uitvoeringsplan Mooiste Vesting. Er is een toiletvoorziening Buiten de waterpoort gerealiseerd, echter door vandalisme is deze weer verwijderd. Een nieuwe oplossing wordt hiervoor nog gezocht.
Zon	In 2023 is beleid voor zonnepanelen in het beschermd stadsgezicht en op monumenten voorbereid. Dit beleid wordt in 2024 ter vaststelling aan de raad voorgelegd. Ook is er

Onderwerp	Toelichting reguliere taken
Innovatie	<p>een plan van aanpak "Zon op bedrijfsdaken" opgesteld. Uitvoering is gepland voor 2024. Er is al wel sprake van een autonome ontwikkeling bij de aanleg van zonnepanelen op bedrijfsdaken; het potentieel aan opgewekte energie op grote daken is met 25% toegenomen tot 15 GWh.</p> <p>Binnen het bedrijfsleven zien we gedurende 2023 een groeiende urgentie op verduurzaming en de doelstelling om CO₂ te reduceren. Deze beweging wordt versterkt als gevolg van de door Stedin afgekondigde netcongestie. Grootverbruikers kunnen geen extra (elektrisch-)vermogen aanvragen. Met bedrijven hebben we op individuele basis en met het IKG gesprekken gevoerd hoe zij stappen kunnen maken en welke rol we vanuit de RES en de gemeente zelf kunnen nemen in nieuwe energiesystemen. Ook denken we mee in financieringsbronnen en is dit vraagstuk meegenomen in de aanvraag van een nieuwe Regio Deal Drechtsteden-Gorinchem.</p>

2.8.3 Wat heeft dit gekost?

Exploitatie (bedragen x € 1.000 V = voordeel en N = nadeel)	Jaar- rekening 2022	Begroting primitief 2023	Begroting na wijziging 2023	Jaar- rekening 2023	Vershil
TV72 Riolering	3.272	3.211	3.180	3.396	216 N
TV73 Afval	5.042	5.671	6.111	6.205	94 N
TV74 Milieubeheer	2.513	1.612	4.085	2.868	1.217 V
TV75 Begraafplaatsen en crematoria	401	426	445	465	20 N
Lasten Duurzaamheid	11.228	10.921	13.821	12.934	886 V
TV72 Riolering	3.974	3.860	3.875	3.934	59 V
TV73 Afval	5.217	5.889	5.935	5.839	96 N
TV74 Milieubeheer	379	3	1.869	888	981 N
TV75 Begraafplaatsen en crematoria	329	458	458	331	127 N
Baten Duurzaamheid	9.898	10.209	12.136	10.991	1.144 N
Totaal saldo van baten en lasten	-1.330	-712	-1.685	-1.943	258 N
Stortingen reserves	416	138	364	364	0 V
Onttrekkingen reserves	779	194	1.020	1.003	17 N
Resultaat	-967	-656	-1.028	-1.304	275 N

Taakveld (bedrag x € 1.000)	Verdeling bedrag	Toelichting
Lasten		
TV72 Riolering	121 N	Via raadsinformatiebrief (Z/23/761685 D-891906) hebben wij de raad geïnformeerd over de onvoorziene en niet geraamde baggerwerkzaamheden door het waterschap Rivierenland in 2023/2024. De kosten voor 2023 bedragen € 151.000, waarvan we 20% (€ 30.000) ten laste van de voorziening Vervanging riolering (GRP) brengen. Voor taakveld 73 Riolering leidt dit tot een nadeel van € 121.000.
	90 N	De exploitatiekosten voor riolen en gemalen, waaronder energielasten en onderhoud zijn o.a. door de gestegen materiaalprijzen € 90.000 hoger dan geraamd. Deze worden grotendeels (€ 59.000) door hogere baten gedekt.
TV73 Afval	95 N	Na vaststelling van de jaarrekening 2022 van de GR Waardlanden en de daaruit voortvloeiende resultaatbestemming, is de stand van de algemene reserve van de GR

Taakveld (bedrag x € 1.000)	Verdeling bedrag	Toelichting
		negatief geworden. Zowel het bestuur van de GR als de toezichthouder (Provincie Zuid-Holland) vinden deze situatie onwenselijk. De algemene reserve is daarom in 2023 aangevuld tot nihil. Voor Gorinchem betekent dit een extra bijdrage van € 95.120, die gedekt wordt uit de equalisatiereserve Reiniging.
	99 N	Voor het legen van de prullenbakken hebben wij eind 2022 een dienstverleningsovereenkomst (DVO) met Waardlanden afgesproken. In 2023 bleek al snel dat de aanbieder en de daarop gebaseerde DVO niet realistisch was. Ten opzichte van onze raming houden wij rekening met een extra last van € 99.000. Over de budgetbijstelling en de afrekening 2023 zijn wij in overleg met Waardlanden. Zie verder de toelichting op programma Verkeer en Vervoer, taakveld 21.
	73 V	Als gevolg van de definitieve afrekening van HVC (vuilverwerkingskosten) en Nedvang (opbrengst afvalstromen gescheiden afvalinzameling) zijn de verwerkingskosten € 73.000 lager dan de bijgestelde raming van € 1.425.000.
TV74 Milieubeheer	648 V	Dit is het gevolg van de nog niet benutte middelen voor energiearmoede die van het Rijk zijn ontvangen. Deze middelen zullen administratief worden meegenomen naar 2024, aangezien ze over een periode van meer dan één jaar mogen worden besteed.
	235 V	De Klimaatgelden en de middelen voor de RES zijn niet volledig uitgegeven. Deze middelen zullen administratief worden meegenomen naar 2024, aangezien ze over een periode van meer dan één jaar mogen worden besteed.
	149 V	In 2023 zijn diverse budgetten uit de reserve duurzaamheid onttrokken. Een deel van deze budgetten zijn niet volledig benut. Het niet benutte deel vloeit terug naar de reserve duurzaamheid.
	72 V	Het budget voor bedrijfsgerichte milieutaken is niet volledig benut. Dit wordt veroorzaakt doordat de Omgevingswet is uitgesteld waardoor de Bodemtaken nog niet zijn overgedragen naar OZHZ.
	25 V	Van het budget milieucommunicatie resteert nog € 25.000.
Baten		
TV73 Afval	52 N	Voor de afvalstoffenheffing is € 52.000 minder geld ontvangen dan was geraamd.
TV74 Milieubeheer	648 N	Het voordeel op TV74 lasten van € 648.000 op energiearmoede heeft aan de batenkant het tegenoverstelde effect. De klimaatgelden die we ontvangen hebben van het rijk mogen over een langere jaar overstijgende periode worden besteed. Daarom wordt het restant administratief meegenomen naar 2024.
	235 N	Het voordeel op TV74 lasten op de Klimaatgelden en RES-middelen heeft aan de batenkant het tegenoverstelde effect. De klimaatgelden die we ontvangen hebben van het rijk mogen over een langere jaar overstijgende periode worden besteed. Daarom wordt het restant administratief meegenomen naar 2024.
	40 V	Voor het warmtenet zijn subsidies/bijdragen ontvangen die niet waren begroot.
TV75 Begraafplaatsen en crematoria	129 N	De 2de helft van 2023 hebben er minder begrafenissen plaatsgevonden dan op basis van het 1ste helft van het jaar werd verwacht (15% minder). Daarnaast was het deel van de opbrengsten dat in de voorziening moest worden gestort hoger dan verwacht.
Onttrekkingen reserves	149 N	De niet uitgegeven budgetten die waren gedekt door de reserve duurzaamheid worden minder onttrokken uit de reserve.

In onderstaande tabel staan de investeringen die binnen dit programma vallen:

Investerings (bedragen x € 1.000)	Budget	Realisatie t/m 2022	Realisatie 2023	Totaal realisatie	Verschil	Gereed
Lasten						
GRP 2021	1.175	708	188	896	279	V Nee
GRP 2022	1.075	68	278	346	729	V Nee
GRP 2023	1.000	0	24	24	976	V Nee
Watercapaciteit	75	2	15	17	58	V Nee
Totaal lasten	3.325	778	505	1.283	2.042	V
Baten						
GRP 2021	1.175	708	188	896	279	N Nee
GRP 2022	1.075	68	278	346	729	N Nee
GRP 2023	1.000	0	24	24	976	N Nee
Totaal baten	3.250	776	490	1.266	1.984	N
Totaal investeringen	75	2	15	17	58	V

GRP 2021, 2022 en 2023

Op de uitvoering van het GRP 2021-2025 hebben wij achterstand opgelopen. Het restant van de budgetten blijft in de vervangingsvoorziening en de werkzaamheden zullen later worden uitgevoerd.

In de onderstaande tabel staan de subsidies vermeld, die binnen dit programma zijn verstrekt.

Subsidies (bedragen x € 1.000)	
Diverse personen groene daken	9
van Andel Spruijtcentrum	100
	<hr/> 109

2.8.4 Met welke verbonden partijen doen we dit samen?

- GR DG&J
- GR Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid
- GR Vuilverwerking Dordrecht en Omstreken
- GR Reinigingsdienst Waardlanden